

**5.6.7. [07.00.15] ТАЪРИХИ МУНОСИБАТҲОИ БАЙНАЛХАЛҚӢ
ВА СИЁСАТИ ХОРИҶӢ**

**5.6.7. [07.00.15] ИСТОРИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИИ
И ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ**

**5.6.7. [07.00.15] HISTORY OF INTERNATIONAL RELATIONS
AND FOREIGN POLICY**

ТКБ 66.4 (5) 61

DOI:10.51844-2077-4990-2022-3-52-57

**АҲАМИЯТИ
ТАЪРИХИИ ҲАМРОҶШАВИИ
ҲИНДУСТОН ВА ПОКИСТОН БА
СОЗМОНИ ҲАМКОРИИ ШАНХАЙ**

Назаров Алимардон Абдумансурович, унвонҷӯи
кафедраи муносибатҳои байналхалқии
Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати
Тоҷикистон (Тоҷикистон, Хучанд)

**ИСТОРИЧЕСКОЕ
ЗНАЧЕНИЕ ВСТУПЛЕНИЯ
ИНДИИ И ПАКИСТАНА
В ШАНХАЙСКУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ
СОТРУДНИЧЕСТВА**

Назаров Алимардон Абдумансурович,
соискатель кафедры международных
отношений Таджикского государственного
университета право, бизнес и политики
(Таджикистан, Худжанд)

**HISTORICAL
SIGNIFICANCE OF THE ACCESSION
OF INDIA AND PAKISTAN TO THE
SHANGHAI COOPERATION
ORGANIZATION**

Nazarov Alimardon Abdumansurovich, applicant
of the department of international relations under
TSULBP (Tajikistan, Khujand)
E-mail: nazarov.alimardon9999@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: Созмони ҳамкории Шанхай (СҲШ), Ҳиндустон, Покистон, иқтисодиёт, коршиносон, комилҳуқуқ, таъмини беҳатарӣ, таърих

Мақсади мақолаи мазкур муайян кардани оқибатҳои эҳтимолии тағйироти кунунии Созмони ҳамкории Шанхай (СҲШ) бо ҳамроҳиавии Ҳиндустон ва Покистон мебошад. Қайд мешавад, ки таърихи СҲШ-ро шартан ба се давра ҷудо менамоем, ки ҳамроҳиавии Ҳиндустон ва Покистонро ба ин созмон чун давраи сеюми таърихи руидаи СҲШ меномам. Албата дар асоси моддаи 13-и Оинномаи Созмон, дарҳои СҲШ барои қабули аъзоҳои нав кушода аст. Кишварҳои ба ин созмон дохилшуда ӯҳдадор мегарданд мақсад ва принципҳои Оиннома, шартномаҳои байналмилалӣ ва ҳуҷҷатҳои, ки дар доираи фаъолияти СҲШ қабул шудаанд, риоя кунанд. Ҳиндустон ва Покистон ин Оинномаи Созмонро асос намуда, барои аъзои комилҳуқуқи Созмон гардидаи ҳуҷҷатҳои лозимро пешниҳод намуд. Собит мешавад, ки ин давлатҳо аз соли 2005 то 2017 нозирони ин ташикilot буданд ва дар ин давра худро ҳамчун кишварҳои созанда ва умедбахш муаррифӣ намудаанд. Соли 2017 дар ҳамошии, ки дар Остона (Нур-Султон) баргузор гардид, Ҳиндустон ва Покистон ҳама шартҳои пайвастан ба ин созмони байналмилалиро иҷро карда, аъзои комилҳуқуқи СҲШ шуданд.

Ключевые слова: Шанхайская организация сотрудничества (ШОС), Индия, Пакистан, экономика, эксперты, полноправный, обеспечение безопасности, история.

Целью данной статьи является выявление, в первую очередь, возможных последствий нынешних изменений в Шанхайской организации сотрудничества (ШОС) с присоединением Индии и Пакистана. В предыдущих статьях мы условно разделили историю ШОС на три периода, а присоединение Индии и Пакистана можно назвать третьим периодом в истории развития ШОС и в рамках этого третьего этапа развития провести исследования. Безусловно, в соответствии со статьей 13 Устава Организации ШОС открыта для приема новых членов, которые обязаны соблюдать цели и принципы Устава, международных договоров и документов, принятых в рамках ШОС. Отмечается, что Индия и Пакистан на основании настоящего Устава Организации представили необходимые документы для полноправного членства в ней. Подчеркивается, что с момента создания ШОС указанные страны были наблюдателями организации с 2005 по 2017 год, за это время они представили себя как конструктивные и перспективные страны, что способствовало принятию Индии и Пакистана в членство в ШОС в 2017 году на саммите, прошедшем в столице Казахстана городе Астане (Нур-Султан).

Key words: Shanghai Cooperation Organization (SCO), India, Pakistan, economy, experts, copyright holder, ensuring security, history

The purpose of this article is to identify, first of all, the possible consequences of the current changes in the Shanghai Cooperation Organization (SCO) with the accession of India and Pakistan. In previous articles, we conditionally divided the history of the SCO into three periods, and the accession of India and Pakistan can be called the third period in the history of the development of the SCO, and research should be carried out within this third stage of development. Undoubtedly, in accordance with Article 13 of the Charter of the Organization, the SCO is open to the admission of new members who are obliged to comply with the goals and principles of the Charter, international treaties and documents adopted within the framework of the SCO. The States of India and Pakistan, on the basis of this Charter of the Organization, have submitted the necessary documents for full membership in the Organization. If we look at the history of the SCO since its inception, these countries were observers of the organization from 2005 to 2017, during which time they presented themselves as constructive and promising countries. So, in 2017, at the summit, which was held in the capital of Kazakhstan, the city of Astana (Nur-Sultan), India and Pakistan fulfilled all the conditions for joining this international organization and became full members of the SCO.

Созмони ҳамкориҳои Шанхай (СХШ) ташкилоти доимамалкунандаи байнихукумати мебошад, ки 15 июни соли 2001 дар Шанхай (Чумхурии Мардумии Чин) аз ҷониби Федератсияи Русия, Чумхурии Мардумии Чин, Чумхурии Қазоқистон, Чумхурии Қирғизистон, Чумхурии Тоҷикистон ва Чумхурии Ўзбекистон таъсис гардидааст. Қабл аз ин, ҳама кишварҳои номбурда ба истиснои Ўзбекистон узви «Панҷгонаи Шанхай» буданд, ки дар асоси «Созишномаи таҳкими эътимод дар соҳаи низомӣ дар манотиқи наздисарҳадӣ» ва «Созишнома оид ба ихтисори қувваҳои ҳарбӣ дар минтақаҳои сарҳадӣ» ба ҷаъолият шурӯъ намуданд. Ин ду санад механизми эътимоди тарафайнро дар соҳаи ҳарбӣ дар минтақаҳои наздисарҳадӣ муқаррар намуда, дар барқарор намудани муносибатҳои воқеан судманд саҳм гузоштанд. Пас аз шомил шудани Ўзбекистон соли 2001 «панҷгона» ба «шашгона» табдил ёфт ва бо ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон ба СХШ соли 2017 он ба «ҳаштгона» табдил ёфт.

Мутобиқи Оинномаи СХШ ҳар давлате, ки мехоҳад аъзои СХШ гардад, ҳуқуқ дорад номзадҳои худро пешбари намояд ва давлатҳои Ҳиндустон ва Покистон ин Оинномаи Созмонро асос намуда, барои аъзои комилҳуқуқи Созмон гардидан ҳуҷҷатҳои пешбинигардидаро пешниҳод намуданд. Агар ба таърих назар кунем ин давлатҳо аз соли 2005 то 2017 нозирони ташкилот буданд ва моҳи июли соли 2015 дар шаҳри Уфа (Русия) қарорҳои сиёсӣ дар бораи оғози раванди қабули Ҳиндустону Покистон ба СХШ қабул гардид, ки он ду сол, яъне то моҳи июни соли 2017 давом кард. Санаи 24 июни соли 2016 дар шаҳри Тошканд (Ўзбекистон) дар рафти ҳамоши навбатии сарони давлатҳои узви СХШ Ёддошти тафохум оид ба ўҳдадорихои Чумхурии Ҳиндустон ва Чумхурии Исломии Покистон бо мақсади дарёфти мақоми давлати аъзои СХШ ба имзо расид. Инчунин кишварҳои аъзои Созмон қайд намуданд, ки гирифтани мақоми узви комилҳуқуқи СХШ аз ҷониби Ҳиндустон ва Покистон иқтидори Созмонро васеъ намуда, нақши онро дар арсаи байналмилалӣ ҳамчун механизми бисёрҷонибаи ҳалли масъалаҳои мубрами замони муосир боз ҳам баланд менамояд [10]. Пас аз як сол 9 июни соли 2017 дар пойтахти Қазоқистон шаҳри Остона (Нур-Султон) сарони давлатҳо хусусияти таърихӣ ба узвияти комилҳуқуқи ин Созмон пазируфтани Чумхурии Ҳиндустон ва Чумхурии Исломии Покистонро таъкид карданд. Дар робита ба ин, аз ҷониби Ҳиндустон ва Покистон иҷрои ёддошти тафохум оид ба ўҳдадорихо барои ба даст овардани мақоми кишвари узви СХШ аз соли 2016-ро қайд намуда, қарори Шӯрои сарони давлатҳои аъзои СХШ-ро дар маврид ба онҳо додани мақоми давлатҳои аъзои Созмонро тасдиқ намуданд [3].

Бо қабули Ҳиндустон ва Покистон СХШ саҳифаи навро дар таърихи худ боз намуд [1, с.33]. Ба СХШ нигоҳи бисёре аз сиёсатмадорон ва дар умум давлатҳои Аврупо ва Амрико тағйир ёфт, агар то ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон ба Созмон намояндагони давлатҳои номбурда ва бархе аз сиёсатмадорон ба Созмон ҳамчун майдони ҳалли баҳси сарҳадӣ назар кунанд, акнун ҳамчун ташкилоти бонуфузи байналмилалӣ Созмонро қабул намуданд. Муттаҳидгардидани чор давлати дорандаи яроқи қатли ом ба як ташкилот хоҳ ноҳоқ нигоҳи бисёре аз сиёсатмадоронро тағйир медиҳад. Дар ин хусус сол аз сол нуфузи СХШ баланд гардида, дар муносибатҳои байналмилалӣ мақоми марказиро ишғол намуда истодааст.

Сараввал аъзоён таҳияи ҳадафи асосии худро бо истифода аз роҳҳои обӣ ва ҳавоӣ ба амалӣ намудан оғоз карданд [4, с.202]. Ба гуфтаи Сарвазирони вақти Покистон Навоз Шариф, оғози раванди гирифтани мақоми аъзои СХШ аз ҷониби Покистон, инчунин Ҳиндустон як гардиши муҳим дар таърихи ин созмони байналмилалӣ мебошад. Ба ақидаи Навоз Шариф: «Тавсеаи СХШ манзараи геополитикии тамоми минтақаи Авруосиёро ба кулلى тағйир медиҳад ва имкон медиҳад, ки кишварҳои СХШ бо имконоти иқтисодӣ ва сиёсии нимҷазираи Араб бо истифода

аз рохҳои хушкӣ ва баҳрии дастрас ба Покистон пайваст шаванд» [14, с.30]. Дуюм, Ҳиндустон бо Тоҷикистон муносибатҳои хеле наздики сиёсӣ ва иқтисодӣ барқарор кардааст, ки ин вазъ метавонад як навъ «нуқтаи ибтидоӣ» барои рушди муносибатҳо бо кишварҳои дигари узви СҲШ бошад [5, с.90]. Саввум СҲШ бо ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон ба як Созмони бузург пас аз Созмони Милали Муттаҳид мубаддал гардид, ҳоло ба Созмон 44% аҳолии сайёраамон дохил мегардад, ки аз чор як ҳисаи худуди кураи заминро дар бар мегирад [8, с. 138].

Ҳиндустон аз ин ҳамкорӣ манфиатҳои худро дорад ва онро дар пешбурди иқтисодиёт, соҳаи барқ ва робитаҳои нақлиёти бо Осиёи Марказӣ мебинанд [2,с.124]. Бо ҳамин мақсад миқдори зиёди лоиҳаҳо ба монанди CASA-1000 таҳия шуданд. Ҳамкорӣ бо ин лоиҳаи калонтарин кишварҳои Осиёи Марказӣ ва Ҷанубиро барои ташкили бозори ягонаи кувваи барқ фаро гирифтааст [11,с.510]. Ҳамин тариқ, Ҳиндустонро метавонем ҳамчун бозингари фаъол дар фаъолияти СҲШ номид. Ҳиндустон ғояҳои рушди робитаҳоро байни кишварҳо пешниҳод менамояд ва бо ин мақсади қатъии худро дар ин муносибат баён намуда, ба лоиҳаҳои амалигардидаи Созмон барои даъват замина мегузорад.

Дигар шоҳаи фаъолияти Ҳиндустон бо СҲШ ин мубориза бо терроризм, сепаратизм ва экстремизм мебошад. Дар соҳаи бехатарӣ ғояҳои СҲШ ва Ҳиндустон комилан мувофиқат мекунанд [15,с.87]. Барои кишваре, ки дар ихтосаи таҳтидҳои террористӣ қарор дорад, мавҷуд будани шартномаҳои зиддитеррористӣ муфид аст. Аз ин рӯ ҳамроҳшавии ба СҲШ барои Ҳиндустон маъноӣ онро дорад, ки дар якҷоягӣ ва дастгирии Созмон Ҳиндустон метавонад бо экстремистони минтақавӣ мубориза барад ва дар ин хусус ҳамкориҳои худро бо Сохтори минтақавии зиддитеррористии СҲШ қавӣ гардонад.

Омезиши амният ва ҳамкорӣ қаблан танҳо дар сатҳи СММ ва комиссияҳои минтақавии ин созмон ба назар гирифта мешуд. Аммо, комиссияҳои минтақавии СММ воқеиятҳои муосири геополитикии ҷаҳонро фаро нагирифтаанд. Бинобар ин, аз нигоҳи аксар коршиносон ва сиёсатмадорон СҲШ масъулияти омода кардани ҷанбаи минтақавии таъмини робитаи амният ва ҳамкорӣ дар минтақаи Аврусиёро ба дӯш гирифтааст. Ин дурнамо дар заминаи гузариш аз «Панҷгонаи Шанхай» ба вазъи кунунии СҲШ тавассути ҳамроҳии солони ва қабули эълония дар бораи натиҷаҳои онҳо таҳия шудааст.

Давлатҳои бузург мисли Ҳиндустон ва Покистон на танҳо доираи ҷуғрофии Созмонро васеъ менамояд, инчунин уфукҳои нави ҳамкориро боз мекунад [12, с. 21]. Мо набояд таъсири мусбӣ сиёсии ин давлатҳоро коҳиш диҳем, зеро Ҳиндустон бузургтарин демократияи ҷаҳон аст, ки тавонистааст арзишҳо ва вижагиҳои худро ҳифз кунад ва Покистон бошад, Ҷумҳурии исломие, ки дар нигоҳ доштани мувозинати бехатарӣ дар тамоми давлатҳои аъзои СҲШ нақши марказиро дорад.

Покистон дар ҳалли вазъ дар Афғонистон, ки дар минтақа таъсири назарраси иқтисодӣ ва сиёсӣ дорад, нақши марказиро ишғол мекунад. Покистон имкон дорад ба ҳаракати «Толибон» дар Афғонистон таъсири мусбат расонад. Ба ақидаи коршиносон «Толибон» бояд аз усулҳои террористии мубориза даст кашад ва дар пешбурди давлати худ ҳаракат намояд. Дар назари аввал, террористонро аз роҳ гардондан гӯё ғайриимкон аст, аммо бо воситаи таъсиррасонии Покистон амалӣ гардиданиаш мумкин аст.

Масъалаи қабули аъзои нав ба СҲШ қарори осон набуд. Дар нишасти Уфа (Русия), ки моҳи июли соли 2015 баргузор гардид, собиқ Президенти Ўзбекистон И. Каримов зидди ба Созмон қабул намудани Ҳиндустон ва Покистон бо сабаби доштани силоҳҳои қатли ом баромад кард. Чин инчунин барои қабули аъзоҳои нав тарафдор набуд, зеро Чин дар он ақида аст, ки гӯё СҲШ барои қабули аъзоҳои нав ҳоло омода нест. Ба фикри сиёсатмадорони Чин СҲШ як ниҳоди нисбатан ҷавони ҳамгирӣ аст ва шомили ҳар як кишвари калон мушкilotи зиёдро ба миён меорад. Аз ҷумла, раванди қабули қарорҳои бе ин ҳам мушкilot боз ҳам мушкilotтар хоҳад буд [7, с. 95]. Аксари коршиносон дар он ақидаанд, ки Чин дар тарси аз даст додани як қисми нуфузи худ дар Созмон барои қабули Ҳиндустон розӣ нашудааст, шояд ин ақида асосҳои худро дошта бошад, зеро Чин ва Ҳиндустон солҳои зиёд дар муносибати хуб нестанд ва баъд аз бо яроқҳои ҷангӣ Покистонро таъмин намудани Чин боз муносибати ин давлатҳо мушкilot шудааст.

Умуман дар масъалаи ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон ҳамчун узви комилҳуқуқ ба СҲШ ақидаҳои коршиносон ва сиёсатмадорон гуногунанд. Ин ақидаҳо ба ду гурӯҳи ба ҳам зид тақсим мешаванд, ки агар гурӯҳи аввал ҳамроҳшавиро пазиروي намоянд, дуввум баракс хатари аз байн рафтани ташкилотро мебинанд ва ё расман вучуд доштани онро пешгӯи мекунанд.

Коршиносоне, ки нигоҳи нек доранд дар фаъолияти ояндаи СХШ дар он ақидаанд, ки Ҳиндустон ва Чин масъалаи муаммои сарҳадиро ҳал хоҳанд кард, ё онро дубора ба наслҳои ояндаи худ мерос мегузоранд, ё роҳи дигаре пайдо мекунанд, то мушкили марз ба рушди муносибатҳои онҳо ҳалал нарасонад. Ба ин васила ихтилофи байни Ҳиндустон ва Покистон ҳал карда мешавад ва ҳалли ақал коҳиш дода мешавад. Ин ҳолати бехтарин барои таҳияи рӯйдодҳост, ки ба кори СХШ такони нав бахшида, аҳамияти онро ҳамчун ташкилоти минтақавӣ ба таври назаррас афзоиш медиҳанд. Аммо дар ояндаи наздик татбиқи он ба гумон аст, агар Ҳиндустон усулан ба гуфтушунид бо Чин омода бошад, пас бо Покистон ҳатто нақшаи гузаронидани гуфтушунидро надорад. Дар солҳои охир Ҳиндустон мунтазам шабакаҳои иқтисодӣ ва сиёсиашро аз қаламрави Покистон убур карда, намехоҳад ягон рафту омад бо ҳамсоядавлаташ дошта бошад.

Дувум гурӯҳи коршиносон, ки ақидаи манфӣ нисбати ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон ба СХШ доранд, дар он ақидаанд, ки ҳамроҳшавии ин ду давлати дорой яроқи қатли ом барои СХШ хеле хатарнок мебошад, зеро муноқишаи ин давлатҳо зиёда аз 70 сол мешавад, ки давом дорад ва ба ин муноқиша давлати Чин низ ҳамроҳ шудааст, зеро Чин давлати Покистонро дар муноқиша бар зидди Ҳиндустон дастгири менамояд ва ин ҳолат муносибати ин се давлати дорандаи яроқҳои қатли омро бо ҳам тезу тунд мекунад. Дар ин ҳолат СХШ корро дар минтақаҳои давом медиҳад, ки зиддиятҳои байни Ҳиндустон бо Чину Покистон мавҷуд набошад, дар ҳолате, ки баҳс байни давлатҳо зуд ҳал карда шавад, пас СХШ корро дар минтақаҳои қаблан қатъшудаи баҳс идома хоҳад дод. Ин ҳолат барои иштирокчиёни ҳинду ва покистонӣ хеле мувофиқ аст, аммо хавфе вучуд дорад, ки танҳо бо доираи маҳдуди мавзӯҳо сарукар дошта, СХШ ба ташкилоти расмӣ мубадал мегардад, аниқтараш ба ақидаи коршиносон шояд СХШ дар натиҷаи ин ҷангу ҷидолҳо танҳо дар рӯи қоғаз боқӣ монад.

Эҳтимолияти дар рӯи қоғаз боқӣ мондани фаъолияти СХШ беҳуда нест, зеро қабули ин ду давлат ба аъзогӣ хавфи муайянро бо худ мегузорад. Ҳиндустон ба барномаи «Як камарбанд-як роҳ»-и давлати Чин назари манфӣ дорад, чунки Ҳиндустон барои бунёди долони Чину Покистон тавассути қаламрави бахсноки Кашмир зид аст. Инчунин Ҳиндустон ва Покистон ба Паймони манъи густариши силоҳҳои ҳастай ва ба Паймони манъи ҳамҷонибаи озмоиши силоҳҳои ҳастай ҳамроҳ нашудаанд. Дар натиҷа СХШ метавонад худро дар мавқеи номуайян қарор диҳад, чуноне, ки ҳуҷҷатҳои СХШ риояи низоми паҳн накардани силоҳро ҳамчун яке аз муҳимтарин принципҳои таъмини сулҳ эълон кардаанд [9, с.125-126].

Сарфи назар аз ихтилофоти мавҷуда байни Ҳиндустон ва Покистон, Ҳиндустон ва Чин, нишастҳои СХШ аллақай барои онҳо як пули иловагии гуфтушунидҳо гаштанд. Ҳоло ин давлатҳоро бисёр муаммоҳо аз ҳамдигар дур нигоҳ дошта истодааст, назар ба оне, ки онҳоро муттаҳид менамояд. Бо вучуди ин муаммоҳо, кори васеътари Созмон дар соли 2018 боиси хушбинии эҳтиёткорона мегардад. Комилан равшан аст, ки дар соли 2018 ҳам Покистон ва ҳам Ҳиндустон кӯшиш карданд, ки зиддиятҳои онҳо ба фаъолияти СХШ таъсири манфӣ нарасонанд. Албатта, умеде, ки ихтилофи Ҳиндустон ва Покистон, ки бештар аз 70 сол боз барои муайян кардани сарҳад давом дорад, маҳз дар формати Созмон ҳал нахоҳад шуд, аммо имконияти густариши иқтисодӣ ва таъмини бехатарӣ барои мулоқотҳои оянда нисбати давлатҳои номбурда дар доираи СХШ вучуд дорад. Боиси қайд аст, ки Ҳиндустон аз доираи муносибатҳои дутарафа баровардани ҳалли муноқишаро надорад, лекин иштироки ҳамзамон Ҳиндустон ва Покистон дар СХШ метавонад соҳаҳоро васеъ ва таҷрибаи ҳамкориҳои мусбати ду кишварро афзун намуда, бо мурури замон фазои мусоидро барои ҳалли ихтилофоти байни онҳо фароҳам оварад. Шояд ягон ташкилоти байналхалқие набошад, ки аз тамоми мушкилот ва зиддиятҳои байни аъзоён канорагирӣ карда тавонад, муаммо дар он, ки ин мушкилиҳои мавҷуда чи тавр бояд ҳал карда шаванд. Дар асл ҳуди фаъолияти "Панҷгонаи Шанхай" аз батанзимдарории муноқишаҳои сарҳадӣ оғоз гардида буд. Аз ин лиҳоз, ба ҳамаи аъзоҳои СХШ зарур аст, ки аз истифодаи таҷрибаи худ ба Ҳиндустон ва Покистон дар танзими муноқишаи онҳо дар дораи СХШ тамоми шароитро барои гузаронидани гуфтушунидҳои дипломатӣ фароҳам оранд. Дар умум бехтар мешуд, агар як мақомоти махсуси танзими муноқишаҳои сарҳадӣ дар назди Созмон ташкил гардад, зеро муаммои сарҳади на танҳо байни Ҳиндустон ва Покистон ҷой дорад, инчунин байни дигар аъзоёни Созмон мавҷуд аст, аз ҷумла байни Тоҷикистон ва Қазоқистон.

Дар ҳақиқат муносибати байни давлатҳои Ҳиндустон ва Покистон хуб нест ва ҳатто дар баъзе ҳолатҳо ба дигар аъзои СХШ хатарнок мебошад, лекин бо вучуди ҷой доштани ҳолатҳои манфӣ, инчунин ҳолатҳои мусбӣ хеле зиёданд, ки қисме аз онҳоро мо дар боло номбар намудем

ва сарони давлатҳои аъзои СХШ ҳамчун асос дар қабули Ҳиндустон ва Покистон ба Созмон ин ҳолатҳои мусбиро ба инобат гирифтаанд. Дар умум нисбати ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон алақай ақидаҳои аксари манфи тағйир ёфтаанд, зеро дар тӯли 5 соли пас аз саммити Остона СХШ ба бисёр муваффақиятҳо ноил гардид ва ин ҳолати пешравиро соли 2018 котиби генералии СХШ Рашид Олимов қайд карда буд [12,с.33]. Дар вебсайти рӯзномаи Женмин Жибао мақолаи собиқ котиби генералии СХШ Рашид Олимов бахшида ба 20-умин солгарди СХШ чоп шудааст ва мутафаккир дар он қайд мекунад, ки СХШ на танҳо роҳи худро, ки бист сол тай кардааст, амиқ дарк мекунад, балки роҳи рушдро низ дар ҳамаи соҳаҳо муайян кардааст. Ҳамчунин гуфтаҳои болоро ҷамъбаст намуда, бояд қайд кард, ки СХШ бо шарофати ҳадафҳои муштаракӣ рушд дар ягҷоягӣ бо Ҳиндустон ва Покистон ба мақсадҳои худ дар роҳи сулҳ, рушди иқтисодӣ, илм ва ба дигар нақшаҳои пешгузошта ноил гашта истодааст. Қобили қайд аст, ки солҳои 2020-2022 бо паҳнгардии коронавирус (COVID-19) барои тамоми инсоният соли вазнин буд ва ҳоло боқӣ мемонад, аммо СХШ бо фаъолияти сулҳҷӯёнаи худ боз худро аз ҷиҳати мусбӣ муаррифӣ намуд. Мо шояд он гардидем, ки дар ин давра давлатҳои аъзои Созмон ба ҳамдигар кӯмак ва дастгирии саривақтии беподош ва ҳатто бебозгашт намуданд ва ҳамкориҳои Созмон дар самти муқовимат ба паҳншавии бемории коронавирус (COVID-19) боз як намунаи қобили амал будани модели шарикӣ СХШ гардид. Дар вақти паҳнгардии вирусӣ сироятӣ СХШ баҳри пешгирии беморӣ фаъолиятро боз ҳам муттаҳид ва қавитар гардонид, ки ин чунин фаъолнокии Созмон пеш аз паҳнгардии бемории сироятӣ мушоҳида нагардида буд.

Бе шубҳа метавон гуфт, ки СХШ дар тамоми самтҳои фаъолият ба пеш ҳаракат дорад ва дар давоми 5 соли фаъолият пас аз ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон Созмон аз имтиҳон бо муваффақият гузаштааст ва имкониятҳои васеъ дар пеш дорад. Соли 2021 барои СХШ марҳилаи муҳим буд, зеро 15 июн ба таъсисёбии ин Созмон бист сол пур гардид, барои таърих ин бист сол хеле кӯтоҳ аст, аммо ташкилот дар давоми ин солҳо тавонист ҳатто дар ҳолатҳои бӯҳронӣ қобилиятҳои нишон диҳад ва бо ин ҳуқуқи фаъолиятро давом доданро исбот намудааст. Соли 2021 барои Ҷумҳурии Тоҷикистон соли таърихи боқӣ мемонад, зеро 17 сентябр дар шаҳри Душанбе тахти раёсати Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ҷаласаи Шӯрои сарони давлатҳои аъзои СХШ баргузор гардид, ки ба 20-умин солгарди таъсиси СХШ рост омад. Дар натиҷаи ин ҳамоиш 30 санад қабул карда шуд, ки ҳамкориҳои гуногунҷанбаи «Ҳаштгонаи Шанхай»-ро ба сатҳи нави тараққиёт баровард. Дар натиҷаи нишастии Душанбе сарони кишварҳои узви СХШ дар бораи оғози расмиёти пазируфтани Ҷумҳурии Ислонии Эрон ҳамчун узви комилҳуқуқи СХШ розигии худро баён намуданд. Инчунин ба давлатҳои Миср, Қатар ва Арабистони Саудӣ мақоми шарикӣ муқолама дода шуд [6]. Хуллас, бо ҳамроҳшавии Ҳиндустон ва Покистон СХШ дар тамоми соҳаҳо барои таъмини беҳатарӣ ва беҳтар гардидани шароити зиндагии мардум ба пеш ҳаракат дорад, ки дар ин хусус бахшида ба 20 солагии СХШ Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон қайд намуд: «СХШ аз ибтидои таъсиси худ барои ба роҳ мондани муносибатҳои одилонаи байналмилалӣ саъй мекард. Бист соли фаъолияти Созмони ҳамкории Шанхай, ки ба як давраи хеле душвори муносибатҳои байналмилалӣ рост омад, нишон дод, ки ин созмон ба як нерӯи воқеӣ дар арсаи сиёсати ҷаҳонӣ табдил ёфтааст. Кишварҳои узви СХШ дар ҳалли масъалаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва амниятӣ ба сатҳи баланди ҳамкорӣ ва эътимод ноил гардиданд. Мулоқотҳои ҳарсола дар сатҳҳои гуногун на танҳо имкон медиҳанд, ки мушкилоти таъхирнопазир сари вақт ҳал карда шаванд, балки дар ҷаҳони зудтағйирёбанда зуд ҷораҳои зарурӣ андешанд. Ин ҳама аз он гувоҳӣ медиҳад, ки Созмони ҳамкориҳои Шанхай, ки дар пояи он давлати мо низ қарор дорад, воқеан ҳам дар миқёси минтақавӣ ва ҷаҳонӣ сохтори хеле умедбахш аст» [13].

ПАЙНАВИШТ:

1. Алимов, Р.К. Шанхайская организация сотрудничества: глобальный профиль в международных отношениях/Р.К.Алимов. – М.: Весь Мир, 2018. – 400 с.
2. Алимов, Р.К. Шанхайская организация сотрудничества: становление, развитие, перспективы/Р.К.Алимов. – М.: Весь Мир, 2017. – 336 с.
3. Астанинская декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества от 09 июня 2017 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rus.sectsc.org/documents/>
4. Волхонский, Б.М. Перспективы и риски, связанные с вступлением в ШОС Индии и Пакистана //Б.М.Волхонский/ Труды Института востоковедения РАН. 2018. № 8. – С. 195-211.
5. Гулянец, В.В. Шанхайская организация сотрудничества: проблемы и перспективы развития // ФГБОУ ВО «Пятигорский государственный университет». 2018. – С. 89-93.

6. Душанбинская декларация двадцатилетия ШОС от 17 сентября 2021 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rus.sectsc.org/documents/>
7. Дин Сяосин. Перспективы и проблемы расширения ШОС // Ежегодник ИМИ. – М.: ИМИ МГИМО МИД России, 2015.-№ 2. – С. 94-95.
8. Муратбекова, А. Кризис идентичности Шанхайской организации сотрудничества: что будет дальше? // Вестник международных организаций. Т. 14. № 4.-2019. – С. 138–160.
9. Петровский, В.Е. Проблемы ядерного нераспространения в северо-восточной Азии и Азиатско-Тихоокеанском регионе в контексте расширения ШОС //В.Е.Петровский/ Азиатско-Тихоокеанский регион: проблемы глобальных и региональных измерений безопасности. Москва,-2018. – С. 118-131.
- 10.Ташкентская декларация пятнадцатилетия Шанхайской организации сотрудничества от 24 июня 2016 г. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rus.sectsc.org/documents/>
- 11.Харина О.А. Стратегические интересы Индии в ШОС: энергетика и безопасность // Вестник Российского университета дружбы народов. 2017.- №3. – С. 508-517.
- 12.Шанхайская организация сотрудничества в сообщениях ТАСС / Под ред. Р.К. Алимова и С.В. Михайлова. М.: Весь Мир, 2018. – 272 с.
- 13.Эмомали Рахмон. 20 лет ШОС: сотрудничество во имя стабильности и процветания. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://prezident.tj/ru/node/25951>
- 14.Юрлов, Ф.Н. Индия. Внешняя политика правительства Н. Моди основные направления и проблемы /Ф.Н.Юрлов// Азия и Африка сегодня. 2015.-№ 11 (700). – С. 25-30.
- 15.Юрченко А.В.Интересы Индии в Шанхайской организации сотрудничества /А.В.Юрченко, Р.М. Турарбекова// Белорусско-Российские отношения на современном этапе: состояние и перспективы развития. – 2018. – С. 86-89.

REFERENCES:

1. Alimov, R.K. Shanghai Cooperation Organization: Global Profile in International Relations. - М.: All World, 2018. – 400 p.
2. Alimov R.K. Shanghai Cooperation Organization: Formation, Development, Prospects. - М.: All World, 2017. – 336 p.
3. The Astana declaration of the Heads of State of the Shanghai Cooperation Organisation dated June 09, 2017 [Electronic resource] - Access mode: <http://rus.sectsc.org/documents/>
4. Volkhonsky,B.M.Prospects and risks associated with accession to the SCO India and Pakistan // Proceedings of the Institute of Oriental Studies of the Russian Academy of Sciences.2018.№8.–P. 195-211.
5. Gulianz V.V. Shanghai Organization of Cooperation: Problems and Prospects for Development // FGBOU in Pyatigorsky State University.- 2018. – P. 89-93.
6. Dushanbe declaration of the twentieth anniversary of the SCO of September 17, 2021 [Electronic resource] - Access mode: <http://rus.sectsc.org/documents/>
7. Dean Xiaosin. Prospects and problems of expansion of the SCO // Yearbook by them. - М.: They MGIMO Foreign Ministry of Russia, 2015.- № 2. – P. 94-95.
8. Muratbekova A. The identity crisis of the Shanghai Cooperation Organization: What will happen next? // Bulletin International Organizations. V.14.-№ 4.-2019. – P. 138-160.
9. Petrovsky V.E. The problems of nuclear non-proliferation in Northeast Asia and the Asia-Pacific region in the context of the Expansion of the SCO // Asia-Pacific region: problems of global and regional safety measurements. Moscow, 2018. – P. 118-131.
- 10.Tashkent Declaration of the fifteenth anniversary of the Shanghai Cooperation Organization of June 24, 2016 [Electronic resource] - Access mode: <http://rus.sectsc.org/documents/>
- 11.Harina O.A. India's strategic interests in SCO: Energy and Security // Bulletin of the Russian University of Friendship of Peoples.-2017.- №3. – P. 508-517.
- 12.Shanghai Cooperation Organization in TASS messages / Ed. R.K. Alimova and S.V. Mikhailov. М.: Ves Mir, 2018.- 272 p.
- 13.Emomali Rahmon. 20 years of the SCO: cooperation for the sake of stability and prosperity. [Electronic resource] - Access mode: <http://prezident.tj/ru/node/25951>
- 14.Yurlov F.N. India. Foreign policy of the government of N. Modi main directions and problems // Asia and Africa today.-2015.-No.-11 (700). – P. 25-30.
- 15.Yurchenko A.V., Turarbekova R.M. Interests of India in the Shanghai Cooperation Organization // Belarusian-Russian relations at the present stage: the state and prospects of development.-2018. – P. 86-89.